

Chudzyński, Marian / Kowalski, Wiesław Józef

W 80 rocznicę odznaczenia Płocka Krzyżem Walecznych : sesja naukowa w TNP

Notatki Płockie 46/2-187, 42-44

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

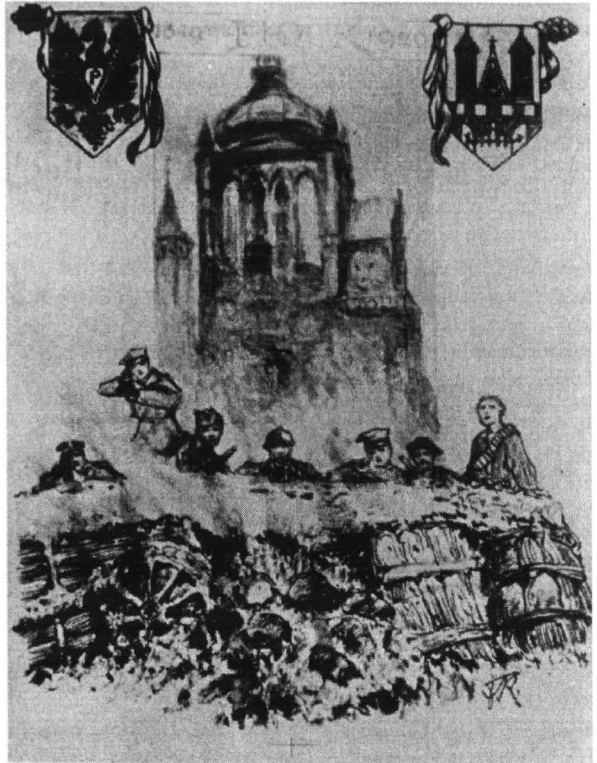
Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W 80. ROCZNICĘ ODZNACZENIA PŁOCKA KRZYŻEM WALECZNYCH

Dnia 5 kwietnia 2001 r. odbyła się w Towarzystwie Naukowym Płockim sesja naukowa na temat - "W 80. rocznicę odznaczenia Płocka Krzyżem Walecznych przez Naczelnika Państwa Marszałka Józefa Piłsudskiego". Sesji przewodniczył dr Grzegorz Gołębiowski, członek TNP, nauczyciel historii w III Liceum Ogólnokształcącym im. Marii Dąbrowskiej w Płocku. Powitał serdecznie referentów oraz wszystkich uczestników sesji naukowej. Na wstępie powiedział, m.in. "81 lat temu Płock przeżywał wielkie i dramatyczne chwile obrony przed bolszewikami. Mieszkańcy miasta, broniąc go z wielkim poświęceniem pokazali, że są godni niepodległego państwa, że są godnymi spadkobiercami swoich dziadów i pradziadów walczących z zaborcą w powstaniu listopadowym, w powstaniu styczniowym oraz w nieodległej wtedy przeszłości w czasie rewolucji 1905 r. i w Legionach J. Piłsudskiego.

Kontynuacją tej niepodległościowej tradycji były walki na ulicach miasta z barbarzyńskim najeźdźcą 18 sierpnia 1920 r.

I choć nie w Płocku decydowały się losy wojny polsko-bolszewickiej Naczelnik Państwa Marszałek Józef Piłsudski docenił poświęcenie mieszkańców, przyznając miastu Krzyż Walecznych, a jego obrońcom order Virtuti Militari i Krzyże Walecznych. Dekoracja miasta nastąpiła 10 kwietnia 1921 r. w czasie jego wizyty w

Barykada na ulicy Płocka w 1920 r.

(Rys. Ferdynand Ruszczyk - arch.)

Płocku. Rada Miasta odwdzięczyła się przyznając Marszałkowi tytuł pierwszego Honorowego Obywatela m. Płocka.

I właśnie tym wydarzeniom sprzed lat poświęcone będą dzisiejsze referaty".

W czasie sesji referaty wygłosili: prof. dr hab. Janusz Szczepański, członek TNP, wykładowca historii w Wyższej Szkole Humanistycznej w Pułtusku, autor licznych artykułów i książek dotyczących wojny polsko-bolszewickiej w 1920 r. oraz dr Marian Chudzyński, wiceprezes, przewodniczący Sekcji Historycznej TNP.

Profesor Janusz Szczepański w swoim referacie "Wojna 1920 r. na Mazowszu Płockim" uznał wojnę polsko-radziecką 1920 r. za jedno z najważniejszych wydarzeń w najnowszych dziejach państwa polskiego. Była ona nieunikniona z tego względu, że bolszewicy planując przeniesienie rewolucji na zachód Europy na bagnatach Armii Czerwonej, doskonale się orientowali, że najkrótsza droga do Berlina prowadzi przez Polskę. Autor mocno podkreślił, że losy tej wojny, a tym samym niepodległego bytu państwa polskiego rozstrzygały się głównie na terenie Mazowsza i Podlasia. Zacięte walki w pierwszych dniach sierpnia 1920 r. na linii Bugu i Narwi doprowadziły do dużych strat Armii Czerwonej, ale

Delegacja TNP złożyła kwiaty pod pomnikiem Marszałka Józefa Piłsudskiego, Honorowego Obywatela m. Płocka.

Przemawia dr Marian Chudzyński, wiceprezes ds. naukowych TNP
Fot. W. Kowalski

też pozwoliły na przegrupowanie polskich sił bojowych przed decydującym uderzeniem na wroga. Profesor Szczepański przypomniał też, że naturalne linie odwrotowe wojsk polskich Frontu Północnego prowadziły przez Mazowsze i Podlasie ku Wiśle, a więc ku głównym obszarom operacyjnym Warszawy oraz Modlina. Ku przeprawom na Wiśle na odcinku między Wyszogrodem a Nieszawą skierowały się też trzy Armie sowieckie: 3, 4, 15, a także 3 Korpus Konny Gaj Chana.

Omówił też aspekty bohaterskich zmagania polskich żołnierzy pod Radzyminem i Ossowem. Opór żołnierza polskiego uniemożliwił zajęcie przez armię bolszewicką Warszawy. Jednocześnie 5 Armia gen. Władysława Sikorskiego zmagala się z Armią Czerwoną na terenach położonych na północ od Warszawy, głównie nad rzeką Wkrą. Żołnierz polski gromił oddziały 3 i 15 Armii Czerwonej pod Nasielskiem, Pułtuskiem, Ciechanowem oraz Mławą. Do ostatecznego zwycięstwa wojsk polskich w Bitwie Warszawskiej przyczyniło się natarcie Grupy Uderzeniowej Józefa Piłsudskiego przybyłe z Wierpży.

Prof. Janusz Szczepański w swym referacie omówił też stosunek poszczególnych grup społeczeństwa polskiego do wojny polsko-bolszewickiej, jak również niektórych grup narodowościowych, a szczególnie ludności żydowskiej i niemieckiej.

W końcowej części swego wystąpienia prof. Szczepański zwrócił też uwagę na różne aspekty obrony Płocka w 1920 r., a szczególnie na jego strategiczne położenie w tej wojnie. Podkreślił też spontaniczny udział

społeczeństwa płockiego w obronie swego miasta przed bolszewikami.

Następnie dr Marian Chudzyński zaprezentował swój zatytułowany: na temat "W 80. rocznicę odznaczenia miasta Płocka Krzyżem Walecznych przez Naczelnika Państwa Marszałka Józefa Piłsudskiego za wojnę obronną 1920 r."

Autor referatu szczegółowo omówił pobyt Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego w dniu 10 kwietnia 1921 r. w Płocku. Był to niewątpliwie wielki dzień w najnowszej historii Płocka. W czasie uroczystej Mszy św. na placu Floriańskim herb miasta Płocka trzymany przez członków Rady Miejskiej został udekorowany Krzyżem Walecznych.

Naczelnik Państwa w czasie dekoracji powiedział, m.in.: "Za zachowanie męstwa i siły woli w ciężkich i nadzwyczajnych okolicznościach, w jakich się znalazło miasto, za męstwo i waleczność - mianuję miasto Płock Kawalerem Krzyża Walecznych".

W imieniu władz m. Płocka Naczelnikowi Państwa, Marszałkowi J. Piłsudskiemu podziękował za wysokie odznaczenie Roman Lutyński, wiceprezes Rady Miasta.

Po referatach wywiązała się ożywiona dyskusja. Głos zabrali: Tadeusz Kurpiewski, Lucjan Marchlewski, Jerzy Kejna, Roman Rzymkowski. Dyskusja dotyczyła różnych aspektów wojny obronnej 1920 r., a także roli obrony Płocka w tej wojnie.

Warto również nadmienić, że przed sesją delegacja członków TNP: prof. dr hab. Janusz Szczepański z małżonką, dr Grzegorz Gołębiowski, dr Marian Chudzyński i mgr Wiesław Józef Kowalski złożyła wiązanek kwiatów pod pomnikiem Józefa Piłsudskiego na placu Obrońców Warszawy.

Dnia 10 kwietnia w naszym mieście odbyły się główne uroczystości z okazji 80. rocznicy odznaczenia Płocka Krzyżem Walecznych za bohaterską obronę miasta w czasie wojny polsko-bolszewickiej w 1920 r..

Płoccy harcerze złożyli kwiaty w miejscach pamięci narodowej z okazji wojny 1920 r. W katedrze płockiej Biskup Płocki prof. dr hab. Stanisław Wielgus odprawił uroczystą Mszę św. za poległych w wojnie 1920 r. Na

Jadwiga Zakrzewska, wiceministrem MON w rozmowie z Adamem Pankowskim i Aleksandrem Ciskim, uczestnikami wojny polsko-bolszewickiej

Fot. W. Kowalski

Aktorzy Płockiego Teatru Dramatycznego przygotowali inscenizację z pobytu J. Piłsudskiego w Płocku

Fot. W. Kowalski

wstępie homilii powiedział, m.in.: "Pełni zadumania chcielibyśmy objąć sercami wszystkich bohaterских płocczan, którzy stanęli do walki z bolszewickim najeźdźcą. Ich wszystkich chcielibyśmy polecić Bogu, wywołać do Apelu".

Po Mszy św. uczestnicy uroczystości podeszli do "Bratniej Ziemi" obok katedry. Tu Biskup Płocki odmówił okolicznościową modlitwę w intencji poległych w wojnie polsko-bolszewickiej, po czym zostały złożone kwiaty i zapalono znicze przez płockich harcerzy oraz przedstawicieli władz. Następnie kwiaty złożono przy Płyce Nieznanego Żołnierza, a także przy pomnikach Władysława Broniewskiego i Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Przed delegaturą Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego na placu Obrońców Warszawy, naprzeciwko pomnika Józefa Piłsudskiego odbyła się uroczystość powrotu Krzyża Walecznych do Płocka. W dniu 10 kwietnia 2001 r. podczas pięknej ceremonii miasto Płock otrzymało ponownie Krzyż Walecznych. Na krótko przed obchodami Krzyż został zakupiony przez Zarząd Miasta Płocka w warszawskim antykwariacie. Ten

nadany przez Marszałka Piłsudskiego w 1921 r. zaginął we wrześniu 1939 r., po zajęciu Płocka przez armię niemiecką. Jak napisano niedawno w "Gazecie na Mazowszu" z 12 kwietnia br.: "Nikt chyba dziś już nie wie, co dokładnie z nim się wtedy stało; czy wyrzucili go Niemcy (z płockiego ratusza - przyp. autorów), czy też może jakiś płocczanin schował go na tyle skutecznie, że wszelki słuch o odnaczeniu zaginął".

Na placu Obrońców Warszawy zebranych uczestników ceremonii serdecznie powitał Przewodniczący Rady Miasta Wojciech Hetkowski, który powiedział m.in. "Jesteśmy dumni nie tylko z tych, którzy polegali, ale także z tych, którzy przeżyli i 9 miesięcy po zwycięstwie, 10 kwietnia 1921 roku, odbierali z rąk Naczelnika Państwa najwyższe odznaczenia. Płock symbolicznie odpłacił Marszałkowi, nadając mu godność Honorowego Obywatela Miasta".

W trakcie uroczystości Krzyż Walecznych został przekazany przez dwóch żołnierzy wojny polsko-bolszewickiej: Adama Pankowskiego i Aleksandra Ciskiego wiceminister Jadwidze Zakrzewskiej. Pani wiceminister Zakrzewska przekazała następnie Krzyż Walecznych prezydentowi miasta Płocka Stanisławowi Jakubowskiemu. Po uroczystościach Krzyż został na stałe umieszczony w gablocie w płockim ratuszu w sali sejmowej, gdzie prawdopodobnie 23 września 1831 r. obradował ostatni Sejm Królestwa Polskiego. Gablota z poduszką i wysokim odznaczeniem dla miasta Płocka stanęła pod ścianą, gdzie znajduje się tablica upamiętniająca pobyt Marszałka Piłsudskiego w Płocku. Na zakończenie warto podkreślić, że Krzyż Walecznych był zawsze dla naszego miasta wielką dumą i podkreśleniem jego ważności w historii naszej Ojczyzny.

Marian Chudzyński
Wiesław Kowalski

Bibliografia:

Chrostowski T., *Obrona Płocka 1920*, Płock 1990
Chudzyński M., *Józef Piłsudski w Gostyninie*, "Gazeta Gostynińska" 1991, nr 7
Gołębiowski G., *Obrona Płocka w 1920 r.*, Płocki Rocznik Historyczno-Artystyczny, t. I, Płock 1995
Grzybowski M., *Wojna polsko-rosyjska 1920 r. w Płocku i na Mazowszu*, Płock 1980
Juszkiewicz R., *Działania militarne na Mazowszu Północnym i w korytarzu pomorskim 1920 r.*, Warszawa 1997
Judzkiwicz R., *Obrona Płocka* [w:] Kronika Warszawa 1995, nr 2/98
Koński W., *Echa obrony Płocka w sierpniu 1920 r. w ówczesnej prasie*, "Płocki Rocznik...", s. 31
Kowalski W., *Pomnik Józefa Piłsudskiego w Płocku*, "Niedziela Płocka" 1997, nr 22

Kowalski W., *Pomnik J. Piłsudskiego*, "Kurier Mazowiecki" 1997, nr 33
Kowalski W., *Pomnik - Obrońcom Płocka w 1920 r.*, "Głos Gostyniński" 1997, nr 17
Ostrowska B., *Harcerska służba podczas obrony Płocka przed najazdem bolszewików w 1920 r.*, "Płocki Rocznik", s. 55
Skaradziński B., *Polskie lata 1918 - 1920*, t. I, II, Warszawa 1983
Stogowska A., *Materiały dotyczące obrony Płocka w Archiwum Państwowym w Płocku*, "Płocki Rocznik..." s. 109
Szczepański J., *Wojna 1920 roku na Mazowszu i Podlasiu*, Warszawa - Pułtusk 1995
Szczepański J., *Spółczesność Polski w walce z najazdem bolszewickim 1920 r.*, Warszawa - Pułtusk 2000